

Флорій Бацевич (*Floriy Batsevych*)

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів

КОНТЕКСТУАЛЬНО-СИТУАТИВНИЙ РЕЖИМ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТУ: СПРОБА ОБҐРУНТУВАННЯ

The Contextual-Situational Mode of Text Interpretation: An Attempt at Justification

ABSTRACT: The article clarifies the concept of the ‘mode of text interpretation’ and defines its place within the system of research procedures (method, methodology, and technique). Drawing on examples of informational and advertising-informational messages, the study substantiates the appropriateness of introducing the concept of the ‘contextual-situational mode of interpretation’ as a research procedure that accounts for various explicit and implicit socio-political, cultural, temporal, spatial, qualitative, quantitative, and other factors influencing the perception of a particular text, as well as the functional features of its units and categories, whose communicative meaning is explicated by the researcher. Demonstrated is that the use of the contextual-situational mode of interpretation for the analysis of informational and advertising-informational texts makes it possible to refine the semantics of several nominative units – in particular, the communicative meanings of deictic elements that are deeply integrated into the situation and context of usage. Moreover, this approach helps explicate and systematise presuppositions underlying the semantic structure of such textual messages: those set by the addresser and those determined by the interpreter. These are primarily existential presuppositions – those concerning the existence and key functions of referential objects at a particular time and in a specific place – as well as the refinement of the semantic content of the categories of place, time, quantity, quality, among others. The prospect of further elaborating the concept of the mode of interpretation and its varieties lies in expanding the research potential of this analytical strategy and applying it to the analysis and typology of communicative meanings in texts of various functional and genre realisations. The contextual-situational mode of interpretation may be an effective tool for analysing discourses and intertextual connections, together with their corresponding implicit communicative meanings grounded in historical, ethnocultural, aesthetic, ethical, and other presuppositions.

KEYWORDS: text, message, mode of interpretation, presupposition, context, situation.

Виділення лінгвістики тексту в окремий напрям мовознавчих досліджень дозволив опрацювати значну кількість підходів, методів, методик аналізу текстових структур¹. Разом з тим помітно, що в низці випадків смислові чинники організа-

¹ Див.. наприклад, огляд літератури у: Ф. Бацевич, *Нариси з теорії тексту*, Львів 2019; Ф. Бацевич, *Основи лінгваратології*, Львів 2025; Ф. Бацевич, І. Кочан, *Лінгвістика тексту*, Львів

ції текстів та їх структурно-змістових складників повною мірою не виявляються (не експлікуються) за допомогою використання лише відомих дослідницьких прийомів аналізу. Для прикладу розглянемо фрагмент поеми Йосипа Бродського (Йосифа Бродского) *Горбунов и Горчаков*²:

- (1) «И он ему сказал». (2) «И он ему сказал».
- (3) «И он сказал». (4) «И он ответил».
- (5) «И он сказал». (6) «И он».
- (7) « И он во тьму воззрися и сказал». (8) «Слова на ветер».
- (9) «И он ему сказал». (10) «Но, так сказать, сказать “сказал” сказать совсем не то, что он сам сказал».
- (11) «И он “к чему влезать в подробности” сказал; все ясно. Точка».
- (12) «Один сказал другой сказал струит».
- (13) «Сказал греха струит сказал к вратам».
- (14) «И молча на столе сказал стоит».
- (15) «И, в общем, отдает татарским игом».
- (16) «И он ему сказал». (17) «А он связал и свой сказал и тот, чей отзвук замер».
- (18) «И он сказал». (19) «Но он тогда сказал».
- (20) «И он ему сказал; и время занял». [...]

Для розуміння референтної віднесеності на перший погляд семантично «простого» елемента – текстового дейктика он у кожній із реплік неназваних автором учасників – виявляється недостатнім застосування опрацьованих методів і прийомів аналізу текстів та їх структурних чинників у цілому; важливу роль відіграє також функційно-жанрова їх атрибуція. Зокрема, розгляд наведеного фрагмента поеми як складника цілісної оповіді (нарративу) про розмову неназваних осіб дозволяє сприймати референтну віднесеність дейктичного елемента он стосовно конкретних учасників текстових подій – Горюнова і Горчакова. Кваліфікація цього ж фрагмента як відтворення послідовності реплік Горюнова і Горчакова у наскрізному діалозі всього тексту може бути сприйнята як апеляція співрозмовників до якихось відомих їм осіб, референтно співвідносних із дейктиком он. Отже конкретизація текстової функції і комунікативних смислів займенника он у наведеному фрагменті поеми Й. Бродського значною мірою залежить від дослідницької інтерпретації: сприйняття тексту як широкого нарративу діалогічного характеру або ж переважно як діалогу.

2016; А. Загнітко, *Лінгвістика тексту: Теорія і практикум*, Донецьк 2006; Т. Єщенко, *Феномен художнього тексту: комунікативний, семантичний і прагматичний аспекти*, Львів 2021.

² Обраний фрагмент поеми Й. Бродського цитується за: И. Бродский, *Горбунов и Горчаков*, [в:] <https://lit-ra.su/iosif-brodskiy/gorbunov-i-gorchakov/> (21.06.2025). Для зручності репліки учасників поетичного діалогу пронумеровані. Орфографія і пунктуація подаються згідно з цитованим текстом.

Складність виявлення комунікативних смислів слів, окремих виразів, дискурсивних маркерів і т. ін. спостерігається також у випадках аналізу абсурдних, нонсенсних, алогічних та деяких інших типів текстів. Тому, на наш погляд, у низці випадків смислової інтерпретації текстів та їх структурно-змістових чинників може бути застосоване поняття *режиму інтерпретації* (далі *РІ*), апробованого в дослідженнях Олени Падучевої (Елены Падучевой)³ Як зазначає авторка, поняття РІ, концептуальне наповнення якого сягає праць Е. Бенвеніста і стосується в першу чергу категорій плану оповіді й плану дискурсу⁴, виявилось плідним перш за все в аспекті змістового аналізу конкретних текстових одиниць і категорій (дейктичні елементи, часові прояви дій, станів, процесів, категорії виду та деяких інших). Важливо зазначити, що РІ задаються самим дослідником і формують конкретне сприйняття й інтерпретацію тексту та його фрагментів. О. Падучева визначала РІ як «новий параметр контексту [в межах тексту – Ф. Б.], який раніше не брався до уваги», однак звернення до якого дозволяє досліднику пояснити значну кількість змістових аспектів мовних фактів. Лінгвістка обґрунтувала необхідність врахування двох РІ: наративного (оповідного) і діалогічного (розмовного). Прямі визначення кожного з виділених РІ в працях О. Падучевої відсутні; однак, спираючись на запропонований нею конкретний аналіз текстового матеріалу, можна зробити висновок, що наративний РІ – оповідний параметр контекстуального «занурення» тексту, у випадку застосування якого відношення тексту (фрагменту) до мовної ситуації задається самим оповідачем, а в низці випадків виявляється навіть не суттєвим⁵. Діалогічний (розмовний, дискурсивний) РІ враховує особи учасників діалогу і, відповідно, чітку особову і часову локалізацію текстової ситуації⁶. Все ж необхідно зазначити, що аналіз праць, в яких використовується поняття РІ, дозволяє говорити про відсутність його чітких поняттєвих меж, строгої дефініції, місця в ієрархії дослідницьких підходів до тексту і, відповідно, узгодженості у сприйнятті й застосуванні стосовно конкретного об'єкта аналізу. Зокрема, в низці праць РІ ототожнюються з методами, методиками і прийомами аналізу текстів⁷, що, на наш погляд, не відповідає сутності цього поняття, його місцю в ієрархії дослідницьких категорій.

Незважаючи на виявлений значний евристичний потенціал поняття РІ, в працях О. Падучевої воно було переважно зорієнтоване на ортологічні аспекти

³ Див., наприклад: Е. В. Падучева, *Семантические исследования. Семантика времени и вида в русском языке. Семантика нарратива*, Москва 1996; Е. В. Падучева, *Вводные глаголы: речевой и нарративный режим интерпретации*, [в:] *Вереница литер. К 60-летию В. М. Живова*, Москва 2006, с. 498-515; Е. В. Падучева, *Эгоцентрические валентности и деконструкция говорящего*, «Вопросы языкознания» 2011, № 3, с. 3-18.

⁴ Е. В. Падучева, *Семантические исследования...*, с. 406.

⁵ Там само, с. 13.

⁶ Там само, с. 13.

⁷ Див., наприклад, огляд численних точок зору в: *Інтерпретація (методологія)*, [в:] <https://wikipedia.org>.

вживання лінгвальних елементів текстових повідомлень (правильність / неправильність, узуальність / неuzuальність використання) і меншою мірою стосувалось смислової організації тексту в цілому, його одиниць і категорій. Прямі визначення кожного з виділених РІ в працях О. Падучевої відсутні; однак, спираючись на запропонований нею конкретний аналіз текстового матеріалу, можна зробити висновок, що наративний РІ – оповідний параметр контекстуального «занурення» тексту, у випадку застосування якого відношення тексту (фрагменту) до мовної ситуації задається самим оповідачем, а в низці випадків виявляється навіть не суттєвим⁸. Діалогічний (розмовний, дискурсивний) РІ враховує особи учасників діалогу і, відповідно, чітку особову і часову локалізацію текстової ситуації⁹. Все ж необхідно зазначити, що аналіз праць, в яких використовується поняття РІ, дозволяє говорити про відсутність його чітких поняттєвих меж, строгої дефініції, місця в ієрархії дослідницьких підходів до тексту і, відповідно, узгодженості у сприйнятті й застосуванні стосовно конкретного об'єкта аналізу. Зокрема, в низці праць РІ ототожнюються з методами, методиками і прийомами аналізу текстів¹⁰, що, на наш погляд, не відповідає сутності цього поняття, його місцю в ієрархії дослідницьких категорій.

РІ можна трактувати як уведення («вписування») конкретного досліджуваного об'єкта в певні ментальні рамки розуміння організації текстової структури, які дозволяють обмежити його можливе смислове розмаїття з метою виявлення особливостей втілення конкретних комунікативних смислів як результатів такого обмеження, зіставлення з іншими типами комунікативних смислів, отриманих у процесах інших стратегічних підходів. Зрозуміло, що постульовані дослідником у процесах застосування таких процедур риси тексту визначають підходи до нього, зокрема, розуміння його або як готового творення мовленнєвої діяльності, або сам процес діяльності (тобто статичне / динамічне явище, текст як структуру або ж дискурс).

Запропоноване розуміння сутності РІ текстів (текстових структур, повідомлень) дозволяє диференціювати це поняття від низки досить близьких дослідницьких категорій, зокрема «метод», «прийом», «методика», «аспект» та деяких інших, визначити його місце в ієрархії цих понять. На наш погляд, РІ перебувають ієрархічно вище в ряду методологічних понять, визначаючи застосування конкретних методів, методик і прийомів аналізу текстів та їхніх змістових елементів, зокрема таких, як повідомлення¹¹.

Спираючись на сприйняття сутності РІ як стратегії (алгоритму, процедури) аналізу тексту можна визначити як мінімум дві можливі його інтерпретації: 1) як ментально-комунікативного явища (нاراتивний і діалогічний режими) і 2) явища

⁸ Там само, с. 13.

⁹ Там само, с. 13.

¹⁰ Див., наприклад, огляд численних точок зору в: *Інтерпретація (методологія)*, [в:] <https://wikipedia.org>.

¹¹ Див., про це детальніше, наприклад, в: Ф. Бацевич, *Основи лінгвоаратології...*, с. 23-65.

ситуативно-контекстуального. У пропонованій статті представлена спроба обґрунтування поняття *контекстуально-ситуативного РІ*. Матеріалом дослідження стали короткі тексти (повідомлення) інформаційного та інформаційно-рекламного характеру, розміщені на білбордах, друківаних оголошеннях, зокрема в транспортних засобах міста Львова. Особливість таких текстових структур полягає в тому, що сприйняття їх змістового наповнення значною мірою залежить від низки спільних контекстних і ситуативних знань (тобто пресупозицій), які задаються, формуються, породжуються конкретною ситуацією і контекстом їх «побутування» і які потрібно враховувати для адекватного сприйняття змісту текстових повідомлень у цілому. Виявлення подібних смислових складників, як правило, не входить у проблемне поле наративного або ж діалогічного РІ текстових структур.

Контекстуально-ситуативний РІ – дослідницька процедура врахування низки різноманітних експліцитних та імпліцитних соціально-політичних, культурних, часових, просторових, якісних, кількісних та інших чинників сприйняття конкретного тексту, а також функційних особливостей його одиниць і категорій, комунікативний смисл яких експлікується дослідником. Це, так би мовити, «вписування» аналізованого текстового взірця (або його фрагмента) в конкретний *зовнішній контекст і ситуацію* вживання. Зокрема, така процедура прояснює розуміння смислу дійсних елементів, категорій часу, дії, стану, процесу, кількості, якості, оцінки та деяких інших смислів, як правило, імпліцитно наявних у тексті. Зрозуміло, що значна частина згаданих смислових чинників має характер загальнолюдських пресупозицій, а також пресупозицій, пов'язаних із перебуванням носіїв мови у межах конкретної етнолінгвокультури. Крім того, як зазначає О. Падучева, одним із важливих смислотвірних параметрів ситуації та контексту сприйняття повідомлення є точка відліку¹². Згадані поняття особливо важливі у випадках аналізу комунікативних смислів дійсних одиниць тексту, уточнення значень номінативних і предикативних одиниць, виявів комунікативних смислів втілення категорій часу, виду, способу дії, оцінки та деяких інших складників змістового наповнення текстових повідомлень.

Розгляд низки повідомлень-носіїв інформаційного (інформаційно-рекламного) змісту розпочнемо аналізом одного з достатньо показових прикладів ситуативної обумовленості смислового наповнення тексту в цілому і окремих його елементів.

(1) У проході між кількома будинками встановлена залізна шафа, з одного боку якої міститься напис: *Ближче тут*; з іншого – *Надсилай. Забирай, 24/7* і логотип Нової пошти. Люди, які вперше після встановлення цієї шафи проходять з боку першого напису і не бачать інших, як це було і з автором статті, постають перед деякою проблемою інтерпретації його змісту: *‘ближче до чого?’* (*‘стосовно чого?’*) і *‘ближче кому?’* І лише після прочитання інших написів (повідомлень) і співвіднесення їх з логотипом Нової пошти, стає зрозумілим,

¹² Е. В. Падучева, *Семантические исследования...*, с. 161.

що ці текстові елементи адресовані жителям найближчих будинків; у цілому ж ця текстова структура також постулює інформацію пресупозитивного характеру, яку можна сформулювати так: а) 'тут можна скористатися поштовими послугами з отримання і надсилання потрібних об'єктів' і б) 'мешканцям кількох будинків ближче до цієї шафи, ніж до приміщення Нової пошти'. Інакше кажучи, комунікативний смисл написів на шафі (повідомлень) стає зрозумілим лише в результаті цілісного аналізу конкретної ситуації їх уживання.

Нижче, застосовуючи контекстно-ситуативний РІ, спробуємо експлікувати і класифікувати комунікативні смисли імпліцитного характеру, наявні в межах текстових структур (повідомлень) короткого інформаційного (рекламно-інформаційного) змісту, тісно пов'язаних з аналізом контексту й ситуації їх уживання.

Спостереження засвідчують, що в основі адекватного сприйняття комунікативних смислів таких текстів (текстових повідомлень) лежать чинники прагматичного (за своєю природою пресупозитивного), а також уточнювально-змістового характеру. Своєю чергою пресупозитивні складники бувають двох типів: 1) наявні, зрозумілі з контексту і ситуації вживання повідомлень і 2) такі, що «наводяться», «вкладаються» адресантом у свідомість потенційних адресатів. Уточнювальні складники стосуються змістового наповнення номінативних одиниць повідомлень: 1) референційного наповнення дейктичних елементів; 2) семантики і прагматики (зокрема оцінки й образного сприйняття) номінативних і предикативних елементів та повідомлень у цілому. Досить часто спостерігається синтетичний зв'язок згаданих змістових чинників. Приклад такого синтезу смислових елементів досліджуваних текстових структур:

(2) Напис на приладі, встановленому поруч з магазином: **Кава з собою**. Контекст і ситуація сприйняття цього повідомлення дозволяють виділити такі комунікативні смисли, закладені у ньому адресантом: 1) пресупозитивного (перш за все екзистенційного) характеру: а) 'у цьому пристрої є кава', б) 'у ньому наявні відповідні ємності для кави'; в) 'гроші за каву можна вносити тут'; 2) семантичного характеру: дейктичний зворот з собою потрібно розуміти так: 'каву не обов'язково вжити біля апарату; її можна взяти в місце, куди прямує потенційний покупець'.

Нижче представлена спроба типології комунікативних смислів аналізованих, достатньо візуально знайомих, фактично наявних у кожному місті України, текстових структур (повідомлень), які виявляються в контекстно-ситуативному режимі їх інтерпретації.

I. Пресупозиції, **наявні** в змістовій частині повідомлень.

1. Пресупозиції об'єктів, про яких йдеться в інформаційному (рекламно-інформаційному) повідомленні. Це один із найчастотніших виявів спільних знань адресатів текстів щодо сутності, специфіки, функцій тощо відповідних об'єктів. Декілька типових прикладів:

(3) **Що таїть у собі «Авалон»?;** (3а) «Авалон» – **життя в ритмі сучасного міста;** (3б) «Авалон» – **Живи. Працюй. Відпочивай.** Пресупозиція ґрунтується на спільних знаннях потенційними адресатами сутності і функцій об'єкта інформації: '«Авалон» – будівельна фірма';

(4) **VISA. Рухаємося разом до мети.** Пресупозиція: знання адресатом функцій платіжної системи VISA.

(5) **З 4.07.2025 року «Океан Ельзи» у Львові.** Пресупозиція: знання адресатом, що «Океан Ельзи» – відомий в Україні музичний гурт.

2. Пресупозиції, пов'язані з місцем розташування повідомлення. Вони можуть бути синтезовані з пресупозиціями знання сутності, функцій та інших особливостей об'єкта:

(6) Оголошення поряд з новобудовою: **Відділ продажу квартир.** Нижче подается номер телефону цього відділу. Місце розташування оголошення засвідчує, що йдеться про відділ продажу квартир саме у цьому будинку, а не будь-якого іншого.

(7) Напис на стіні Львівського лялькового театру: **Експериментуємо. Показуємо. Розповідаємо.** Наявні пресупозиції місця і природи об'єкта: 'це театр'; 'покази, розповіді, експерименти відбуваються на сцені саме цього театру'.

(8) Напис у маршрутному автобусі: **Водій має право контролю.** Відчитуванні пресупозиції: 'право контролю має водій саме цього транспортного засобу'; 'контроль стосується оплати проїзду пасажирями саме цього маршрутного автобуса'.

3. Пресупозиції, пов'язані з особливостями часу, поточної ситуації в Україні, місті:

(9) **У випадку повітряної тривоги спускайся в укриття.** Оголошення супроводжується стрілкою, що вказує на місце розташування укриття. Пресупозиції: 'ми живемо в час війни'; 'у цей час можливі атаки ворожих літальних апаратів'; 'укриття рятує життя людей'.

(10) Зображення воїна, який запускає дрон, супроводжується написом: **Повернемо своє!** Чинні пресупозиції: 'бойові дії на території України продовжуються'; 'у даний час є захоплені ворогом українські території'. (10а) Зображення українського воїна із написом схожого змісту: **Боремося за наше небо.**

(11) Зображення навчання військовиків на полігоні супроводжується написом: **Навчайся, щоб вистояти і перемогти!** Розуміння змісту повідомлення активізує пресупозиції конкретного історичного часу: 'продовжується війна'; 'перемога у цій війні потребує відповідних знань і вмінь українських бійців'.

(12) Фото воїнів супроводжується написом: **Нас не здолати! Ми переможемо!** Пресупозиції: 'у даний час ведуться бойові дії'; 'ворог загрожує нам у нашій країні'.

4. Соціально-політичні пресупозиції, пов'язані з відповідним періодом життя держави. Такі пресупозиції частотні, наявні у змісті значної кількості інформаційних, іміджево-рекламних та інших типів текстових повідомлень.

Обмежимося прикладом з недавнього політичного минулого України:

(13) **Вона працює. Вони руйнують.** Актуальна ситуація часу дозволяла адресатам конкретизувати текстові вказівні (дейктичні) елементи повідомлення *вона* і *вони* як 'вона – чинний прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко'; 'вони – депутати Верховної Ради України (перш за все представники партії регіонів)'.

II. Пресупозиції, які свідомо **вводяться** адресантом у зміст повідомлень, так би мовити, «наводяться», сугеруються потенційному адресату.

Імпліковані комунікативні смисли згаданого характеру часто містять оцінні компоненти і супроводжують переважно рекламні оголошення. Кілька типових прикладів:

(14) «**Опілля**» – **квас живого бродіння**. Імплікується пресупозиція оцінного характеру ‘живе бродіння – це корисно для споживачів’.

(15) **Coca-cola – zero** цукру. Вводиться пресупозиція ‘відсутність цукру – позитивна характеристика продукту; це корисно для людини’.

(16) Напис на вітрині бутіка: **Доречно бути собою**. Наявна пресупозиція місця ‘тут продаються речі та аксесуари’; імплікується пресупозиція ‘речі та аксесуари, які тут продаються, – спосіб самовираження людини’; ‘самовираження людини оцінюється як доречно’.

(17) **Свої завжди поруч. Підтримай центр родин військовиків**. Пресупозиції: ‘свої – це добре’; ‘бути поруч – це важливо для підтримки військовиків та їх родин’.

III. Пресупозиції, *поєднані з конкретизацією* змістового (семантичного, прагматичного) наповнення лексичних (дейктичних, номінативних та предикативних) елементів повідомлень. Подібна конкретизація часто супроводжується уточненням місця, часу, функцій, сутнісних аспектів і т. ін. об’єктів повідомлень, а також наведенням оцінних конотацій цих об’єктів. Кілька прикладів:

(18) Напис у міському транспорті (трамваї, тролейбуси, маршрутні автобуси): **Увага! На лінії контроль**. Місце розташування оголошення дозволяє конкретизувати лексичне значення слова *лінія* як ‘конкретний маршрут’; *контроль* – ‘перевірка оплати проїзду’.

(19) Напис на вітрині магазину: **Центр дверей**. Розташування повідомлення дозволяє ідентифікувати значення слова *центр* як ‘місце продажу (замовлення) дверей’, а не, приміром, ‘геометричний центр конкретних дверей’.

(20) Зображення, яке містить напис: **Третій штурмовий корпус. Готові до будь-якого сценарію**. Наявна пресупозиція часу: ‘в Україні продовжується війна’. Уточнення лексичного значення слова *сценарій*: ‘розвиток подій на фронті’.

(21) Зображення українського воїна з собакою на плечі супроводжується написом: **Ми тут, щоб жити. Третій штурмовий корпус**. Наявна пресупозиція часу: ‘продовжуються бойові дії’; уточнення значення дейктичних елементів: *ми* – ‘українські воїни’; *тут* – ‘на конкретній ділянці фронту, який утримуємо’; уточнення лексичного значення слова *жити*: ‘перебувати, проживати на своїй рідній землі’.

У контекстах з достатньо чітко пресупонованим місцем перебування об’єкта (об’єктів) низка дейктичних елементів текстового повідомлення отримує (конкретизує) своє смислове наповнення. Розгляньмо приклади:

(22) Назва магазину роздрібної торгівлі «**Є take!**». Дейктичний елемент повідомлення *take* може бути інтерпретований у ситуації наявності відповідного магазину як носій смислу ‘потрібний тобі товар’;

(23) Магазин, на вітрині якого напис: «**Все від 1 гривні**». Дейктичний елемент повідомлення *все* отримує контекстуально-ситуативне наповнення такого змісту:

‘товари, які тут продаються, недорогі’; ‘ці товари оцінюються від 1 гривні й вище’.

Контекстуально-ситуативні пресупозиції, що вводяться у повідомлення адресантом, у низці випадків дозволяють уточнити (часто звузити) образний характер його складників. Декілька прикладів:

(24) Напис на огорожі військового шпиталю: **Україна не впаде на коліна!** У контексті чинної російської агресії проти України повідомлення в цілому і його складник *впасти на коліна* «прочитуються» не лише образно, але й конкретно: ‘Україна не піде на поступки ворогу’.

(25) На рекламному щиті зображені дві молоді жінки азійської зовнішності, які смажать м’ясо на сковорідках, а також наявна адреса конкретного бістро. Це зображення супроводжується написом: **Підсмаж собі Азію.** У загальному мовному і зображальному контексті представлення послуги конкретним закладом харчування уточняється метонімічний зміст слова *Азія* як ‘азійські страви’, а також наявна пресупозиція ‘приготувати страву можна самому’.

Отже, РІ як спосіб сприйняття конкретного тексту, процедура, стратегія аналізу змістових його аспектів враховує низку особливостей, пов’язаних з оповідачем (адресантом, автором, наратором), точкою його зору (нарративний режим), особливостями інтерактивної поведінки інших учасників комунікативного акту з урахуванням чинників, що впливають на розуміння тексту в цілому (діалогічний режим), а також зовнішнім контекстом побутування і поточної ситуації сприйняття (контекстно-ситуативний режим). В ієрархії дослідницьких категорій аналізу тексту і його складників РІ значною мірою визначає межі застосування конкретних методів, методик і прийомів. Аналіз низки текстових структур, перш за все носіїв інформаційних та інформаційно-реklamних повідомлень, дозволяє говорити про те, що поняття РІ може бути застосоване не лише для експлікації ортологічних чинників уживання низки лексичних і граматичних категорій тексту, але й з метою аналізу глибинних (часто імпліцитного характеру) смислових чинників його організації в цілому. Використання контекстуально-ситуативного РІ з метою аналізу таких текстів (а також окремих текстових повідомлень) дозволяє: уточнити семантику низки їх номінативних одиниць, зокрема комунікативних смислів дейктичних елементів, глибоко інтегрованих у ситуацію і контекст уживання, а також експлікувати і систематизувати пресупозиції, які лежать в основі змістового наповнення подібних текстових повідомлень: тих, що задаються адресантом і тих, що визначаються інтерпретатором. Це переважно пресупозиції існування (екзистенції); найважливіших функцій об’єктів референції у конкретний час і конкретному місці використання текстових структур; уточнення смислового наповнення категорій місця, часу, кількості, якості та деяких інших. Чинники власне інформаційної природи можуть поєднуватися з елементами емоційно-оцінного характеру, які передбачаються творцями таких текстових структур (зокрема, рекламного характеру). В певному сенсі контекстно-ситуативний РІ текстів та їх смислових і формальних складників можна розглядати як один із виявів широко трактованого діалогічного РІ. Це перш за все

стосується текстів та їхніх фрагментів рекламного змісту, сутність яких можна визначити як діалог конкретних організацій, установ, інституцій і т. ін. з потенційними споживачами їх товарів і послуг.

Перспективу подальшого опрацювання поняття РІ та його різновидів убачаємо в поглибленні дослідницького потенціалу цього підходу як стратегії аналізу до експлікації і можливої типології комунікативних смислів у текстах різних функційно-жанрових утілень. Зокрема вважаємо, що контекстуально-ситуативний РІ може бути дієвим інструментом аналізу не лише інформаційно-реklamних текстів, а й живого спілкування (дискурсів). Згаданий РІ може бути корисним і у випадках аналізу міжтекстових зв'язків з відповідними їм імпліцитними комунікативними смислами, які спираються на історичні, етнокультурні, естетичні, етичні та інші пресупозиції.

References

- Batsevych F., *Narysy z teorii tekstu*, L'viv 2019.
 Batsevych F., *Osnovy linhvonaratozhii*, L'viv 2025.
 Batsevych F., Kochan I., *Linhvistyka tekstu*, L'viv 2016.
 Brodskiy I., *Gorbunov i Gorchakov*, [v:] <https://lit-ra.su/iosif-brodskiy/gorbunov-i-gorchakov/>.
Interpretatsiya (metodolohiya), [v:] <https://wikipedia.org/>.
 Paducheva E. V., *Egotsentricheskie valentnosti i dekonstruktsiya govoryashchego*, «Voprosy yazykoznaniiya» 2011, № 3.
 Paducheva E. V., *Semanticheskie issledovaniya. Semantika vremeni i vida v russkom yazyke. Semantika narrativa*, Moskva 1996.
 Paducheva E. V., *Vvodnye glagoly: rechevoy i narrativnyy rezhim interpretatsii*, [v:] *Verenitsa liter. K 60-letiyu V. M. Zhivova*, Moskva 2006.
 Yeshchenko T., *Fenomen khudozhn'oho tekstu: komunikativnyy, semantichnyy i prahmatychnyy aspekty*, L'viv 2021.
 Zahnitko A., *Linhvistyka tekstu: Teoriia i praktykum*, Donets'k 2006.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Флорій Бацевич – доктор філологічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка (The Ivan Franko National University of Lviv), завідувач кафедри загального мовознавства. **Публікації останніх років:** *Український одивнений художній текст: лінгвістичні виміри*, Львів 2018; *Комунікативна особистість у сімейному спілкуванні*, Львів 2018; *Нариси з теорії тексту*, Львів 2019; *Лінгвістичні аспекти «неприродної» наратології: образ автора неіснуючого тексту*, „Studia Linguistica” 2019, vol. XV, p. 17-30; *Лінгвонаративні аспекти ідентифікації оповідних інстанцій у художньому тексті*, «Мовознавство» 2020, № 1, с. 34-42; *Деформації категорій події в абсурдистському художньому наративі (на матеріалі малої прози Даніїла Хармса)*, „Slavia Orientalis” 2021, nr 1, s. 139-153.

ORCID: 0000-0002-6141-8318

Email: batsevich.florij@gmail.com